ETHOS – PATHOS – LOGOSIN THE RELIGIOUS DISCOURSE OF FATHER CLEOPA

Paula Iustina Lohan
PhD., „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Rhetoric is one of the arts of using language in order to persuade. Aristotle demonstrated that persuasion is achieved by the rhetorician's personal character when the discourse is so expressed as to make us think him credible. As well, persuasion may come through the believers, when the speech stirs their emotions. Also, persuasion is effected through the speech itself when we have proved a truth with accuracy. In the religious discourse these three modes of persuasion – ethos, pathos, logos – are illustrated in different ways. In the case of Ilie Cleopa's discourse, the ethos shows the authority and honesty of the priest. Ilie Cleopa tries to convince the audience by using a specialized vocabulary and a some emotional and tactical scenaries that can persuade easily. His logos is full of citations from the Bible.The perfect model of argumentation requires Ilie Cleopa's ability to combine these three modes of persuasion efficiently.

Keywords:Rhetoric, Persuasion, Ethos, Pathos, Logos.

Aristotel[1] propunea o taxonomie a persuasiunilor: *extratehnice*, existente anterior, specifice discursurilor judiciare (legile), şi *tehnice*, menite să solicite imaginaţia retorului. Cele tehnice corespund la rândul lor unor tipuri de dovezi: care formează caracterul retorului (ethos), mai apoi care vizează intensificarea sentimentelor auditorului (pathos), şi cele care argumentează pe cale raţională (logos).

Ethosul este dimensiunea retorică concretizată în abilitatea oratorului de a fi credibil în faţa auditoriului. Această dimensiune face apel la valori şi la virtuţi, urmărindu-se caracterul vorbitorului. Putem distinge două concretizări ale ethosului: ethos *prealabil*, preexistent actului discursiv, auditoriul cunoscând dinainte date ce ţin de caracterul vorbitorului, şi ethos *discursiv*, locutorul construindu-şi imaginea concomitent cu rostirea discursului. Aceste două tipuri de ethos pot fi convergente/divergente, în măsura în care discursul confirmă/infirmă ceea ce auditoriul cunoştea anterior.

„Oratorul trebuie, într-adevăr, să inspire încredere: fără ea, discursul său nu merită credit."[2] Autorii *Tratatului de argumentare* sunt de părere că funcţiile exercitate, dar şi pesoana oratorului, reprezintă un context a cărui importanţă nu poate fi neglijată, influenţa sa fiind indubitabilă. „Membrii juriului vor aprecia în mod total diferit aceleaşi remarci pronunţate de judecător, avocat sau procuror. Dacă persoana oratorului furnizează un context discursului, pe de altă parte, acesta din urmă determină opinia pe care o vom avea despre ea. Ceea ce anticii numeau ethos oratoric se rezumă la impresia pe care oratorul, prin cuvintele sale, o dă despre el însuşi."[3] Aceeaşi autori considerau că „un cleric monden sau necucernic este declamator, dacă urcă în amvon. (…) Există, dimpotrivă, şi oameni evlavioşi a căror prestanţă este, numai ea, de ajuns pentru a te convinge: doar ce se ivesc şi întreaga suflare

[1]Vezi în acest sens Aristotel, *Retorica*, Ediţie bilingvă, traducere, studiu introductiv şi index de Maria Cristina Andrieş, Note şi comentarii de Ştefan Sebastian Maftei, Editura IRI, Bucureşti, 2004.
[2]Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2012, p. 389.
[3]*Ibidem*, p. 390.

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

care urmează să-i asculte este mişcată din prima clipă şi ca şi convinsă prin simpla lor prezenţă; predica pe care au s-o rostească va face ce mai rămâne de făcut."[4]

Cicero este cel care subliniază trăsăturile necesare unui orator: „unui orator i se cere agerime de dialectic, gândire de filosof, vorbire de poet, memorie de jurisconsult, glas de tragedian, gest ca la cel mai bun actor."[5]

Pentru Meyer *ethosul* este expresia unui caracter politicos şi civilizat, expresia bunului-simţ şi a înţelepciunii. Acesta se prezintă ca virtute, dovedind forţă, care poate fi fizică, pe motiv de vârstă, de aspect, de sănătate, şi morală, pentru că avem simţul esenţialului care inspiră respect, deci forţă de convigere. Funcţia *ethosului* este de a inspira comunitatea, comunitate care ar putea considera retorul model. De asemenea „*ethos-ul* este sinele. Sinele este refularea corpului într-o identitate personal abstractă. *Ethos-ul* acoperă atât competenţa oratorului, cât şi caracterul şi umanitatea sa, care îl apropie de auditoriu."[6]

Ethosul oratorului discursului de expresie religioasă vizează şi înţelepciunea. Chiar dacă este dotat sau nu cu elocinţă, retorului creştin i se cere să aibă înţelepciune. „Pe de altă parte, acela care varsă şuvoaie de elocinţă nechibzuită este de evitat cu atât mai mult cu cât auditoriul se amuză cu lucrurile pe care este inutil să i le spună un atare om şi, fiindcă îl aude că vorbeşte bine, consideră şi că spune adevărul."[7] Ascultătorilor li se transmite plăcere dacă li se vorbeşte cu elocinţă, dar mântuirea – afirmă Sfântul Augustin – este transmisă de oratorii înţelepţi: „Or, după cum adesea trebuie luate medicamente amare pentru însănătoşire, tot astfel trebuie evitată mereu o dulceaţă primejdioasă."[8]

Pathosul este cea de-a doua dimensiune retorică materializată în capacitatea de a sensibiliza inducand emoţii, stări de spirit. Prin apelul la emoţii se urmăreşte un mijloc de a provoca acţiunea, nu doar schimbarea opiniei. Acest mijloc de persuasiune devine eficient în plan discursiv, tocmai de aceea emoţiile sunt acuzate de manipulare.[9]

Pentru Meyer pathosul este modul în care receptorul „suferă" problema la care este supus sau în legătură cu care i se cere să se pronunţe. „Pathosul seamănă aproape cu un şoc, în orice caz este tot ceea afectează auditoriului şi-i modifică judecata, prin urmare. De unde importanţa de a miza pe afectele sale, cu scopul de a provoca o reacţie, un răspuns pe care oratorul îl speră conform cu ceea ce el doreşte."[10]

Strategiile persuasive sunt cele care realizează puntea de legătură între sine (ethos) şi ceilalţi (pathos) prin intermediul logosului. Termenul grecesc logos cuprinde şi alte sensuri decât „raţiune", şi desemnează şi „discurs/vorbire". Aristotel considera că orice comunicare ar putea fi realizată doar prin această strategie, dar datorită „slăbiciunii" omeneşti trebuie să se recurgă şi la celelalte două metode persuasive. Pentru Meyer logosul este locul în care se negociază şi se traduce diferenţa întrebare – răspuns. „Dacă cineva scrie sau vorbeşte, este pentru că acesta are o întrebare în minte, ba chiar o problemă de rezolvat. A argumenta este astfel inerent naturii discursului, utilizării şi contextualizării sale intersubiective. Logosul serveşte la a chestiona şi la a răspunde şi chiar a exprima o întrebare."[11] Gheorghe M. Ştefan, în lucrarea *Ethos, Pathos, Logos*[12], afirmă că logos-ul nu poate greşi pentru că el îşi poartă cu

[4] *Ibidem*, p. 389.
[5] Cicero, *De oratore*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1925, I, p. 47.
[6] Michel Meyer, *Principia Rhetorica – Teoria generală a argumentării*, traducere de Aurelia Stoica. Studiu introductiv de Constantin Sălăvastru, Editura Univesităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2010, p. 204.
[7] Sfântul Augustin, *De doctrina christiana: introducere în exegeza biblică*, (note de lectura), Traducere de Marius Ciucă Humanitas, Bucureşti, 2002, p. 283.
[8] *Ibidem*, p. 285.
[9] Manipularea este o încălcare a normei şi depinde de abilitatea decodificatorului să evalueze gradul de sinceritate, examinând natura argumentării sau comparând afirmaţiile cu propriile cunoştinţe despre lume. Manipularea poate fi de ordin intern sau extern. Vezi în acest sens, Vicenzo Lo Cascio, *Gramatica argumentării. Strategii şi structuri,* Editura Meteora Press, Bucureşti, 2002, pp. 95-96.
[10] Michel Meyer, *op. cit.*, p. 226.
[11] *Ibidem*, pp. 210-226.
[12] Gheorghe M. Ştefan, *Ethos, Pathos, Logos*, Editura All, 2010, p.80.

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

sine instrumentele prin care adevăratul[13] poate fi distins de fals. Astfel putem conclude că logosul desemnează recursul la raţiune.

„Acela care instruieşte va evita deci orice cuvânt care nu instruieşte şi, dacă în locul acestor cuvinte poate spune altele, care sunt înţelese în întregime, le va alege mai degrabă pe acestea din urmă; dacă însă nu poate, fie că nu există, fie că nu îi vin în acel moment în minte, va utiliza chiar şi cuvinte mai puţin corecte, cu condiţia totuşi ca ideea să fie transmisă şi învăţată corect."[14]

M. Meyer[15] găseşte echivalenţe triadei ethos-pathos-logos.

Modelul	***Eul***	***Quaestio***	***Celălalt***
Aristotel	Ethos	Pathos	Logos
• ***Buhler***	Expresie	Denotaţie	Persuasiune/emoţie
Jakobson	Emiţător	Mesaj	Receptor
Austin	Ilocuţionar	Locuţionar	Perlocuţionar

Modelul perfect de argumentare este cel care garantează echilibrul celor trei dimensiuni retorice: ethos, pathos, logos. Orice preferinţă pentru una dintre aceste componente are ca rezultat un dezechilibru discursiv. O atenţie exagerată acordată ethosului supralicitează problema morală a subiectului, favorizarea pathosului este strâns legată de manipulare şi de propagandă, pe când situarea logosului mai presus de ethos şi pathos a condus spre o viziune carteziană asupra limbajului. Un retor persuasiv trebuie să fie credibil din punct de vedere etic, apoi să mişte afectiv auditorul, pentru ca în final să argumenteze şi să convingă raţional. Dacă ar fi lipsit triada *ethos-pathos-logos* din discursul religios, poate creştinismul nu s-ar fi impus ca religie dominantă.

În cele ce urmează propunem o analiză a dimensiunilor retorice *ethos, pathos şi logos* ilustrate în discursul religios al părintelui Ilie Cleopa[16]de-a lungul celor cincizeci şi şase de predici. În rândul acestora se remarcă o sensibilizare facilă a credincioşilor prin intermediul ***ethosului***. Ethosul - imaginea părintelui Ilie Cleopa - se conturează prin raţionamente deductive. Plecând de la premisa că părintele Cleopa a fost stareţ la Mănăstirea Sihăstria credincioşii înţeleg că personalitatea acestuia era demnă de credibilitate, iar discursul său era apt de persuadare prin intermediul ethosului. În cazul părintelui Cleopa ethosul discursiv vine în siajul celui prealabil, imaginea creată anterior discursului confirmând cele cunoscute. În discursul religios al Părintelui Cleopa cele două tipuri de ethos converg de fiecare dată, chiar dacă ethosul prealabil cântăreşte mai mult decât ethosul discursiv, având autoritate instituţională.

[13]Sfântul Augustin vorbeşte despre retorică ca despre o ştiinţă pusă în slujba adevărului: „Motivul este că, o dată ce arta retorică este un instrument de persuasiune având ca obiect şi enunţuri adevărate, şi enunţuri false, cine ar îndrăzni să spună că în faţa minciunii adevărul este dator să îi lase neînarmaţi pe apărătorii lui? – aceasta pentru ca, vezi bine, oratorii care încearcă să facă nişte enunţuri false credibile să ştie să îşi facă auditoriul fie binevoitor, fie atent, fie receptiv printr-un exordiu, iar apărătorii adevărului nu? Primii îşi vor putea nara succint, clar şi veridic enunţurile lor false, iar ceilalţi vor nara adevăruri astfel încât să te cuprindă plictiseala auzindu-le, să nu le poţi înţelege, iar în final să nu îţi vină să le crezi? Primii vor asedia adevărul cu argumente înşelătoare şi vor face aserţiuni false, iar ceilalţi nu vor putea nici să apere adevărurile, nici să respingă minciunile? Primii îşi vor înspăimânta, întrista, amuza, îndruma cu energie auditoriul abătându-i cugetul şi împingându-l spre eroare, iar ceilalţi vor dormita înceţi şi reci în slujba adevărului? Cine este atât de nebun încât să ia aşa ceva de bun? Deci, dat fiind că darul cuvântării, care are cea mai mare putere de persuasiune fie a falsului, fie a adevărului, este la îndemâna ambelor părţi, de ce să nu fie asumat prin studiu şi de oamenii cumsecade, ca să lupte pentru adevăr, dacă oamenii răi îl folosesc ca să obţină câştiguri perverse şi deşarte, spre folosul nedreptăţii şi al erorii?" (Sfântul Augustin, *De doctrina christiana: introducere în exegeza biblică*, traducere de Marius Ciucă, Editura Humanitas, Bucureşti, 2002, p. 275-277).

[14] Sfântul Augustin, *op. cit.*, p.309.

[15] Michel Meyer, Questions de rhétorique : langage, raison et seduction, Paris, Libraire Générale Française, 1993, p. 23 apud Daniela Rovenţa-Frumuşani, *Argumentarea, modele şi strategii*, Editura BIC ALL, Bucureşti, 2000, p. 14.

[16]Ilie Cleopa, *Predici la duminicile de peste an,* Ediţia a 4-a, Vânători, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010.

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

Autoritatea şi competenţa, modul în care percep credincioşii inteligenţa, expertiza şi cunoştinţele preotului, ocupă un rol important în conştiinţa credincioşilor. De-a lungul discursului religios al Părintelui Cleopa se pun în evidenţă cunoştinţele părintelui:

- *„Dar dezbinările religioase nu s-au oprit aici. Începînd din secolele XVIII şi mai ales XIX, au apărut în America şi în apusul Europei noi grupări religioase rupte din trupul Bisericii apostolice, numite secte."(Cleopa 2010:55)*
- *„Vedeţi, fraţii mei, ispita slavei deşarte cum a îndrăznit a se apropia chiar şi de ucenicii Domnului? Nu este de nici o mirare acest lucru, căci diavolul încă în Rai fiind a ispitit pe protopărinţii noştri Adam şi Eva tot cu ispita mîndriei şi a slavei deşarte. Că auziţi ce spune şarpele Evei: Nu, nu veţi muri! Dar Dumnezeu ştie că în ziua în care veţi mînca din el vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele şi răul (Facere 3, 4-5)." (Cleopa 2010:351)*

Din perspectiva dimensiunii etice, observăm că la părintele Cleopa referirea la propria persoană este asociată cu utilizarea persoanei I şi cu invocarea experienţei personale ca simplu exemplu, ca tip de mărturie: *„Să păstrăm cu rîvnă evlavia şi exemplul personal al **părinţilor noştri, al mamelor, al monahilor, al duhovnicilor şi sfinţilor noştri.**(Cleopa 2010:148)*

În discursul religios al Părintelui Cleopa în prim plan este ***pathosul***, a cărui menire în acest context este de a convinge. Părintele Cleopa apelează la argumente de natură afectivă în vederea atingerii scopului, se recurge la sentimentele credincioşilor pentru a obţine reacţiile dorite de la aceştia.

Construcţia discursivă a pathosului utilizează o serie de mijloace retorice, vizibile în discursurile religioase din toate cele cincizeci şi şase de predici duminicale. Printre acestea observăm scenarii voit emoţionale şi un lexic specializat al afectelor.

a. Lexic specializat al afectelor:

- *„**Cît de mult** are de învăţat fiecare din noi, din acest exemplu zguduitor de **reîntoarcere sinceră** la Hristos a acestor două **suflete** şi de **retrăire adevărată** în El, prin biruinţa puternică a Sfintei Învieri! **Cît de mult** ar trebui noi să ne revizuim gîndurile, simţirile şi purtările şi să ne apropiem cu inima înfrîntă şi smerită, cu i**nima plină de credinţă şi dragoste** de Potirul Sfintei Împărtăşanii, ca să-L primim pe Hristos Domnul nostru **Cel pururea viu** şi gata oricînd să se sălăşluiască între noi, precum spune aşa de limpede în Sfînta Sa Evanghelie: Cel ce mănîncă Trupul Meu şi bea Sîngele Meu, rămîne întru Mine şi Eu întru el (Ioan 6, 56)." (Cleopa 2010:14)*
- *„Viaţa pămîntească este scurtă şi **plină de suferinţă şi amăgitoare**, iar viaţa cerească este **binecuvîntată şi plină de fericire veşnică**. Să părăsim păcatele care ne orbesc şi **ne ucid sufletul** şi să ne reîntoarcem la Hristos. **Nu-i de ajuns** să facem o cruce şi să zicem: "Doamne, Doamne!" Ni se cere o **profundă înnoire duhovnicească** a vieţii. Ni se cere **să aruncăm de pe ochii sufletului tina patimilor** de pînă acum, spălîndu-ne la apa Siloamului, adică la baia spovedaniei, apoi să intrăm sub ascultarea lui Hristos şi a Bisericii pe care a întemeiat-o pe pămînt. Smerindu-ne, rugîndu-ne, împăcîndu-ne unii cu alţii, mergînd regulat la biserică, făcînd milostenie după putere, crescîndu-ne copiii în **dreapta credinţă şi în iubire de Dumnezeu**, devenim **creştini buni, fii adevăraţi ai Bisericii Ortodoxe şi moştenitori ai împărăţiei Cerurilo**r. Amin." (Cleopa 2010:50-51)*
- *„Nu este om în trup care să poată vedea **chinurile iadului** şi **să nu moară de frică şi durere."** (Cleopa 2010:65)*
- *„În alt loc, Mîntuitorul arătînd greutatea păcatului cu gîndul, zice: **Oricine se mînie pe fratele său vrednic va fi de osîndă (Matei 5, 22); şi iarăşi: Oricine urăşte pe fratele său, ucigaş de oameni este** (I Ioan 3, 15). Iată dar că şi un **singur gînd de ură** asupra fratelui nostru ne face ucigaşi de oameni. De aceea Iisus Hristos, fiind Dumnezeu adevărat şi **ştiutor al inimilor omeneşti şi al gîndurilor minţii**, adeseori mustra pe farisei şi pe cărturari, văzînd în mintea şi inimile lor gînduri de ură, de zavistie, de viclenie, de făţărnicie, de slavă deşartă, de mîndrie, de desfrînare şi altele de acest fel."(Cleopa 2010:106)*

b. Scenarii voit emoţionale:

- *„Iar dacă Toma s-a îndoit de Învierea Domnului, după ce şi-a pus mîna în coasta Lui, s-a căit de necredinţa sa şi, **căzînd în genunchi, şi-a mărturisit cu lacrimi credinţa** şi păcatul său, prin aceste cuvinte: Domnul meu şi Dumnezeul meu! ."(Cleopa 2010:18)*
- *„Chiar în acel moment, acela se strecura prin mulţime către dînsul, i-a ieşit înainte şi s-au îmbrăţişat, zicînd încet: "Hristos a înviat!" După **răspunsul plin de dragoste** al vecinului: "Adevărat a*

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

*înviat!", a adăugat cu şi mai multe lacrimi în ochi: "**Iartă-mă, dragul meu, iartă-mă!** Nu se va mai întîmpla niciodată felul cum m-am purtat cu tine." (Cleopa 2010:13)*

- *„Iar fiindcă era legat **în lanţuri de fier** şi **nu putea să-şi plece genunchii săi** la rugăciune a zis: Dar acum îmi plec genunchii inimii mele, rugînd bunătatea Ta." (Cleopa 2010:204)*

S-a observat că în discursul religios al Părintelui Cleopa predomină emoțiile pozitive, lipsindu-i elementele de polemică:

*c. „Căci **dragostea dumnezeiască** nu se poate părăsi niciodată." (Cleopa 2010:25)*

*d. „Pe Golgota **sfintele femei** mironosiţe, împreună cu **apostolul nemuritoarei iubiri**, erau, de asemenea, singurii martori ai răstignirii Domnului nostru Iisus Hristos." (Cleopa 2010:25)*

*e. „**Să iubim curat** pe toţi oamenii, **să iertăm şi să ajutăm** după putere pe toţi." (Cleopa 2010:65)*

*f. „Să ne temem de Dumnezeu, **fraţii mei**, să ne temem de judecată şi de orice păcat. Să alungăm pe diavoli dintre noi şi **păcatele din inimile noastre,** prin **pocăinţă adevărată şi viaţă curată**, prin spovedanie, rugăciune, ascultare şi iubire în Hristos. Să ne îndreptăm acum cît mai sîntem în trup, că după moarte şi mai ales după Judecata de apoi, nimeni nu mai poate schimba nimic." (Cleopa 2010:104)*

*g. „La această întrebare ne răspunde Sfîntul Apostol Pavel, zicînd: **Dragostea este legătura desăvîrşirii** (Coloseni 3, 14). Adică cel ce are desăvîrşită **dragoste** faţă de Dumnezeu şi de aproapele său, unul ca acesta a ajuns la fapta cea mare a desăvîrşirii în viaţa sa." (Cleopa 2010:146)*

*h. „De aceea, **fraţii mei**, **vă îndemn să iubiţi pe Dumnezeu şi Biserica** Lui. **Iubiţi** pe păstorii Bisericii, ascultaţi de ei şi vă rugaţi pentru ei, ca nişte fii sufleteşti, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca cei ce vor da seamă (Evrei 13, 17). (...) Nu uitaţi să pomeniţi pe preoţi la rugăciunile voastre, **din dragoste şi din datorie**, că sînt sfinţiţi de Hristos şi poartă în ei Harul Duhului Sfînt." (Cleopa 2010:154)*

În discursul religios al Părintelui Cleopa emoțiile sunt adesea exprimate prin structuri sintactice exclamative:

- *„Hristos a înviat! (Cleopa 2010:9),*

i. „Iar el a răspuns: "Eu sînt Hristos, Mîntuitorul lumii!" "Dar cine ţi-a rupt cămaşa?" întreabă sihastrul. Iar Domnul i-a răspuns: "Mi-a rupt-o Arie, ereticul! (Cleopa 2010:57)

j. „Nu mai plîngeţi! Apoi, la porunca lui, s-au întors fugind, şi au spus apostolilor că Hristos a înviat, nu mai este în mormînt!" (Cleopa 2010:26)

k. „Iartă-mă de necredinţa mea!" (Cleopa 2010:49)

Se utilizează în mod frecvent formulele „*iubiți credincioși*" - *„**Iubiţi** credincioşi"(Cleopa 2010:24),* și „*fraţii mei*" pentru a impune schimbarea atitudinii - *„**Vă rog, fraţii mei**, să fugiţi ca de moarte de păcatul vicleniei şi al făţărniciei şi ce aveţi în inimă aceea să aveţi şi pe buze. Să nu fim făţarnici în fapte şi în cuvinte, ca să nu cădem în osînda lui Iuda vînzătorul. Să vă creşteţi copiii în frica de Dumnezeu, învăţîndu-i să nu spună minciuni, să asculte, să iubească Biserica, rugăciunea, milostenia şi citirea cărţilor sfinte." (Cleopa 2010:243).*Părintele Cleopa stabilește o relație deschisă cu credincioșii și, prin aceste adresări familiare, își verifică receptorul, implicându-l direct în discurs. Poate fi interpretată și ca strategie de captare a atenției în unele cazuri.

Dimensiunea retorică a ***logosului*** a beneficiat de o oarecare libertate de expresie în cazul discursurilor religioase ale părintelui Cleopa. Părintele Cleopa nu adopta un stil sobru și riguros. Acesta preferă limbajul familiar, pe înțelesul credincioșilor. Se observă un câmp lexical bogat al termenilor religioși.

- *„Să luăm deci aminte la noi şi la familile noastre **ortodoxe**. Înmulţirea **sectelor** este un semn văzut **apocaliptic**, care prevesteşte **sfîrşitul veacurilor."**(Cleopa 2010:55)*
- *„Rugăciunea este cea mai preţioasă vorbire duhovnicească în **limba Duhului Sfînt**."(Cleopa 2010:65)*
- *„Vrem să vorbim **limba îngerilor**, care este cea mai frumoasă? Să ne rugăm din inimă cu smerenie şi lacrimi şi să lăudăm pe Dumnezeu acasă şi în Biserică."(Cleopa 2010:65)*
- *„Aceasta o dovedeşte la noi numărul mare de **mănăstiri** şi **schituri** peste o mie începînd din secolul IV pînă astăzi, numărul mare de **sihaştri** şi **chilii pustniceşti**, ca şi marea vocaţie ce o au românii dintotdeauna pentru **monahism.Monahii** sînt consideraţi nişte eroi ai **Duhului**."(Cleopa 2010:146)*

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

Uneori se face trimitere explicită chiar la limba maternă a părintelui, dar şi a credincioşilor. Nu lipseşte apelul la Divinitate, terminologia şi actele de limbaj (de exemplu, binecuvântarea) care amintesc de funcţia *magică sau incantatorie* a limbajului stabilită de Jakobson[17].

- *„**Dumnezeu** ne-a dat fiecăruia la îndemînă **limba noastră maternă, care este mijlocul cel mai bun şi cel mai potrivit pentru a ne face să înţelegem** tot ce El ne descoperă. Ori, prin mijlocirea bolboroselilor, Dumnezeu mai mult ne-ar încurca decît ne-ar lămuri." (Cleopa 2010:60)*
- *„Căuta-voi spre voi şi vă voi **binecuvînta**." (Cleopa 2010:185)*

Solemnitatea şi accesibilitatea sunt variantele între oscilează discursul religios al Părintelui Cleopa. Adesea părintele utilizează elemente deictice textuale menite să structureze discursul:

- *„**În cele ce urmează dorim să arătăm pe scurt** cu ce fel de trup vor învia sfinţii şi drepţii lui Dumnezeu, precum şi păcătoşii, în ziua învierii cea de obşte de la sfîrşitul lumii. **Despre acestea vorbind**, aducem în mijloc cuvîntul Sfintei Scripturi, care arată că patru vor fi însuşirile şi darurile sfinţilor şi ale drepţilor la învierea cea de apoi." (Cleopa 2010:11)*
- *„**Să ne întoarcem acum la cuvîntul nostru**, despre desăvîrşirea omului." (Cleopa 2010:145)*
- *„Dar **să mergem mai departe pe drumul cuvîntului** spre a auzi ce zice Sfînta Evanghelie: Auzind cei zece, au început a se mînia pe Iacob şi pe Ioan (Marcu 10, 41)." (Cleopa 2010:353)*
- *„**Iată o istorioară adevărată** despre doi creştini certaţi unul cu altul, care s-au împăcat în noaptea de Înviere." (Cleopa 2010:12)*

Discursul religios al Părintelui Cleopa argumentează prin apelul la scrierile sfinților – argument al autorității - în vederea convingerii credincioşilor. O particularitate a discursurilor religioase ale părintelui Cleopa este preferința pentru argumentare prin citate biblice şi patristice, care conferă credibilitate, autoritate. Citatul Părintelui Cleopa are şi rolul de a asigura adeziunea credincioşilor la ideile propuse de părinte. Convingerea credincioşilor este indirect guvernată de puterea textelor citate. Părintele Cleopa urmăreşte să transfere informația de ordin sacru către realitatea imediată făcând apel la autoritatea scrierilor patristice și biblice:

a. Citate patristice:

- *„Iar **Sfîntul Ioan Gură de Aur** zice: Am lepădat povara postului, dar n-am lepădat şi rodul postului.." (Cleopa 2010:12)*
- *„Să auzim acum şi pe dumnezeiescul părinte **Chiril al Alexandriei**, care zice despre muncile veşnice ale iadului: "Mă înfricoşez de gheenă, că fără de sfîrşit este." (Cleopa 2010:100)*

b. Citate biblice:

- *„**Zice Sfîntul Apostol Pavel**: Oricine se luptă, se înfrînează de la toate **(I Corinteni 9, 25).**" (Cleopa 2010:12)*
- *„**Marele Apostol Pavel** zicea că roadele Duhului Sfînt sînt: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blîndeţele, înfrînarea, curăţia **(Galateni 5, 22-23**)."(Cleopa 2010:60)*

Utilizând această dimensiune retorică a logosului, părintele Cleopa nu poate fi contrazis deoarece citatul are o structură fixă ce nu poate suferi modificări sau interpretări, astfel explicându-se abundența trimiterilor la diferite scrieri religioase. Prin folosirea citatelor se observă intenția părintelui de a forma o conduită morală, de a informa, de a lămuri şi nu în ultimul rând de a convinge. Funcției persuasive a citatelor părintelui Cleopa i se alătură funcția teologică ce ilustrează dimensiunea retorică a ethosului.

Observăm că limba părintelui Cleopa, imaginată de o voce caldă a stareţului, păstrează aparenţa obiectivităţii şi este accesibilă. Dar în aceste discursuri religioase logosul nu se

[17] Roman Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Éditions de Minuit, Paris, 1963, p. 217.

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)

rezumă la funcţia sa minimală, aceea de a comunica idei sau atitudini. Din limbaj observăm demersul gândirii teologice a starețului.

În urma analizei dimenisunilor retorice din discursul religios al Părintelui Cleopa, am observat o structurare aparte a acestuia, cu ajutorul unor tehnici şi strategii argumentative complexe. Discursul religios al Părintelui Cleopa este caracterizat printr-o accentuată actualitate, atât sub aspectul conţinutului, cât şi al formei de prezentare. Starețul moldovean îşi structurează discursul pentru împlinirea scopului religios-moral, dar nu pierde din vedere realităţile vieţii cotidiene, adaptându-şi cuvântul în funcţie de contextul de comunicare. Părintele Cleopa își adecvează discursul ținând cont de capacitatea de receptare a credincioșilor în vederea obţinerii adeziunii. Utilizând în argumentarea sa triada ethos-pathos-logos, predica părintelui depăşeşte cu mult nivelul unui simplu material informativ.

BIBLIOGRAPHY

Aristotel, *Retorica*, Ediţie bilingvă, traducere, studiu introductiv şi index de Maria Cristina Andrieş, Note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftei, Editura IRI, Bucureşti, 2004.

Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2012.

Cicero, *De oratore*, Editura Casei Școalelor, București, 1925, I.

Gheorghe, M. Ştefan, *Ethos, Pathos, Logos*, Editura All, 2010.

Lo Cascio, Vicenzo, *Gramatica argumentării. Strategii şi structuri,* Editura Meteora Press, București, 2002.

Meyer, Michel, *Principia Rhetorica – Teoria generală a argumentării*, traducere de Aurelia Stoica. Studiu introductiv de Constantin Sălăvastru, Editura Univesităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2010.

Roman, Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Éditions de Minuit, Paris, 1963.

Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea, modele şi strategii*,, Editura BIC ALL, Bucureşti, 2000.

Sfântul Augustin, *De doctrina christiana: introducere în exegeza biblică*, (note de lectura), Traducere de Marius Ciucă Humanitas, Bucureşti, 2002.

Izvoare

Cleopa, Ilie, *Predici la duminicile de peste an*, Ediția a 4-a, Vânători, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010.

BDD-A27482 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:04 UTC)